

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

דבר תורה פרשת "פנחס" התשע"א.א.2011 לאון אלמליח

שבת שלום לכולם!

פרשת פנחס היא מגוונת. יש בה כל כך הרבה רבדים ומשמעויות. כל קריאה מחדש התבוננתי באותם סיפורים, ויצאתי מהם עם תובנות אחרות ותמונות נפש חדשות. אני אתרכז בנושאים המשותפים, ובהקשר, בין הפרשה להפטרה שקראנו היום.

קורה כשפרשת פינחס נקראת לאחר ה'יז בתמוז אז היא השבת הראשונה "לתלת דפורענותא" הן שבתות בין המיצרים, שקוראים בהן מנבואות תוכחה, כשהראשונה שבהן היא נבואת הפתיחה של ירמיהו. באותן שבתות הקשר אינו בין הפרשה להפטרה, אלא בינן לבין אירועי הפורענות שהיו באותם הימים.

השנה אנו קוראים את פרשת פינחס לפני הי"ז בתמוז שחל ביום ג' הבא, ולכן מתוך המפגש בין הפרשה, ההפטרה והתאריך, הנושא ש"קופץ" ובולט ביניהם-הוא נושא הקנאות.

אתחיל בתיאור מתמצת של הסיפורים בפרשה. הסיפור הראשון בפרשה פותח בגמול לפנחס שאלוהים נותן לו על קנאותו ברוצחו את זוג המתעלס בפומבי. שמתואר בסוף הפרשה הקודמת-זהו צוהר אל עולם הקנאות. הסיפור הבא אחריו- קיום מפקד של השבטים לקראת כניסה לארץ ישראל.

הסיפור השלישי: בחירת יהושוע כמנהיג שיוביל את עם ישראל לארצו, במקום משה. היחידה הרביעית בפרשה: סיפור בנות צלופחד.

לבסוף- תיאור כל טקסי הפולחן המלווים את כל המועדים והחגים במחזור השנתי הקדום המתחיל בחודש ניסן.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ההפטרה במלכים פורסת את קורותיו של אליהו לאחר רצח – שחיטת נביאי הבעל .

אליהו נרדף ע"י איזבל ובורח למדברו שם הוא מתגלה לו אלוהים שמוביל את אליהו למסירת "אדרתו"-ז"א את שרביט הנבואה ליורשו –אלישע בן שפט-.

ראשית אעמוד על הזיקה בין פנחס לאליהו.

ילקוט שמעוני מצטט מתוך התלמוד- "אמר רבי שמעון בן לקיש: פינחס הוא אליהו" (ילקוט שמעוני בפיסקה השנייה לפרשה) פינחס הוא אליהו כהנא רבא".

ודאי שיסוד הקשר בין שני גיבורי הפרשה שלנו הוא מעשה הקנאות הרצחני באותם הפוגעים בדת ישראל – פינחס שרוצח את זמרי בן סלוא ואת כוזבי בת צור המדיינית בשל מעשה הניאוף, ואליהו –רוצח את 450 נביאי הבעל . השורש 'קנא' הוא הקושר בין הפרשה "בקנאו את קנאתו" במדבר כה, יא "אשר קנא לאלוהיו"-יג לבין ההפטרה "קנא קנאתי-מלכים א' פרק - יט פסוקים י" יד".

קנאות היא מילת המפתח והנושא המקשר. עד כאן הדמיון בנושא. אך על רקע דמיון זה בולט השוני בתגובת אלוהים למעשה הקנאות: בעוד שאצל פינחס התוצאה היא בפרס, בהעלאתו אל במת המנהיגות, ובזכות מעשה זה זכה ל"ברית שלום ולכהונת עולם".

ואילו אצל אליהו נראה שהקנאות מביאה את שליחותו הנבואית לסופה.

בנוסף לקשר בין פינחס ואליהו בולט קשר נוסף שהוא בין משה לאליהו. שניהם נמצאים ברגע של חילופי המשמרות הם זזים הצידה ודור צעיר נכנס להחליף אותם.

ניתן לחוש בפרשה שקראנו באווירה של ערב כניסה לארץ. כך במפקד שנערך לקראתה, כך בדיני נחלות –מקרה בנות צלופחד- ובהחלפת המנהיגות -כשמשה מצווה למסור את שרביט המנהיגות ליהושוע תלמידו.

תקופה חדשה –הנהגה חדשה.

אף בהפטרה רואים אנו חיזיון דומה. גם כאן ה' מורה לאליהו למשוך את אלישע בן שפט לנביא תחתיו (בנוסף למשיחת מלכים חדשים על ארם ועל ישראל).

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

בחרתי לפתח את נושא הקנאות הדתית .
הקנאות הדתית פניה רבות ואכזריות לאורך ההיסטוריה של עם ישראל.

הפירוש הנפוץ לקנאות זו היא-בלועזית- FANATISM-פנאטיות-אמונה עיוורת ומטורפת ללא גבולות, שדוחף את הפרט הנגוע בה, למעשים לא הגיוניים-בלשון המעטה .
הסיפור המקראי , מצדיק ומציין לשבח את, פינחס, על מעשהו . כביכול במעשהו זה הוא "משכך את זעמו של אלוהים על בני ישראל, "הזונים" על בנות מדיין. הוא נוטל את החוק לידי ו,וללא משפט, רוצח שני בני אדם-ישראלי ומדיינית.
חלק מחכמי ישראל בתקופות המאוחרות, תמכו והצדיקו מעשה זה הצדקה בדיעבד רק משום שכך כתוב בתורה.
הגדיל לסגוד למעשה פינחס הפרשן רבי מנחם מענדל שניאורסון הלא הוא הרבי מלובביץ בספרו "ליקוטי שיחות" (7)אני מצטט: "וכשהולכים בדרך מסירות נפש של פינחס הרי גם פינחס זה אליהו שיבשר את הגאולה, כלומר: כל העבודה העכשווית היא הכנה למשיח לעשות את העולם מקדש לו, יתברך".

גישה זו איננה קבילה עלי, לא רק מבחינה מוסרית,אלא גם לוגית,עד כדי עיוות של ההיגיון: " הצדקת כל דבר הכתוב בתורה, גם אם הוא פשע איום, רק משום הנחת היסוד שזהו רצונו של אלוהים ולא של פרשניו בני-תמותה".
הקנאות הדתית מתאפיינת על ידי היצמדות אובססיבית ל"אמת" אלוהית כביכול , שבני האדם , דהיינו שליחי אלוהים ובשמו, מצדיקים מעשה נפשע ורצח כי "זה רצונו של האל" כביכול!

מעשהו של פינחס הפך לחיקוי לדורות , וניתן לראות בימינו אלה את הסגידה לרוצחים מבני עמינו כגון:
"ברוך גולדשטיין בקטל שעשה במערת המכפלה, ו סגידה פחותה אבל קיימת בחוגים מסוימים, גם לרוצח- יגאל עמיר ?

לעומת זאת פרשן אחר ידוע : אברבנאל- סובר כי "הפרס" שניתן לפינחס ניתן כדי להגן עליו מפני גאולת הדם מצד קרוביו של הנרצח,זמרי בן סלוא,בן שבט שמעון ברוח נקמת הדם של הימים ההם,הסביר, שבני שבט שמעון יפגעו בו,ויתנכלו להרגו.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

לפי פרוש זה, מינויו של פינחס לכהונת עולם לא נבעה מתוך הכמה עם מעשהו ואף לא נעדה לעודד את האים אחריו למעשים דומים אלא נועדה להגן עליו מפני גאולת הדם. פרופ' נחמה ליבוביץ בספרה - "עיונים בפרשת השבוע". סדרה ראשונה -

מתייחסת לרצח בני אדם בידי פנחס הכהן, שנעשה בניגוד לכל הסייגים, החוקים והכללים שהתורה עצמה קבעה בדיני נפשות- כאל מעשה של קנאות דתית חסרת מעצורים. לדבריה חכמי התורה הבינו שמעשהו חמור ויתכן שהיה גם בלתי חוקי. היא מצתתת את מדרש האגדה הבא: רבי יהודה בן פיז אומר, שחכמי בית הדין של משה רבנו ביקשו לנדות את פנחס" אלא שקפצה רוח הקודש ואמרה: והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קינא לאלוהיו" ז"א קנאי לשם שמיים ולכן פטרוהו בית דין של משה. כלומר לפי אגדה זאת משפטם של חכמי בית הדין שללה את מעשיו אלא שהתערבות אלוהים, באופן בלתי מובן, הצדיקה את מעשיו.

אחיה ישעיהו לייבוביץ, הפריד הפרדה ברורה בין קנאות לאלוהים לבין רצח, בגין אותה קנאות. "קנאותו של אדם בשר-ודם לה' אלוהי צבאות... היא עניין בעיתי מבחינה מוסרית ודתית כאחת" הוא מתייחס לנביא אליהו שגם הוא רצח 450 מבני עמו בטענה שהם היו נביאי הבעל, זכה לנזיפה מפי אלוהים, כותב ליבוביץ, בתרגמו את הכתוב בהפטרה שלנו- לשפה אנושית כתב: " מי נתן לך את הזכות לקנא? האם את מזבחותיך הרסו או את מזבחותי? הנח לי לקנא לכבודי שחולל, ואל תיקח לעצמך את הסמכות לקנא ליי" ומסכם את פרשנותו לגבי פנחס: "אם הוא - פינחס מקנא את קנאת ה' צבאות מבלי להיות ראוי לדבר הזה הוא נעשה רוצח".

דעה אחרת ומעניינת שמצאתי באתר האינטרנט "חופש", בנוגע להערכת מעשהו של פינחס: הסיבה האמיתית לביצוע הרצח על ידי פינחס להבנתם- היא סיבה פרוזאית לחלוטין התאוה לכוח ורדיפת השלטון והשררה.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מבית אבא וסבא הכיר פינחס את כוחו של השלטון, כשמשא
ואהרון, בני שבט לוי אחזו בו מעשית.

פינחס הכיר היטב את כוחם ותכונותיהם של בני מדיין-של
השבט ממנו באה אשת משה ושל יתרו חותן משה, והוא דאג
להמשך האחיזה המשפחתית במוסרות השלטון.
לוי ושמעון אחים הם, בני יעקב, ותכונות מוסריות לא היו אלה
שאיפיינו אותם. כפי שכבר אמר עליהם יעקב אביהם בברכתו "
שמעון ולוי אחים, בני חמס מכרותיהם. בסודם אל תבא נפשי,
ובקהלם אל תחד כבודי כי באפם הרגו איש" ובראשית מט 7-6).
הנרצח לא היה סתם מישהו אלא "נשיא בית אב לשמעוני"
(במדבר-כ"ה 14-15).

והנרצחת גם כן הייתה ממשפחה מכובדת-"ראש אמות בית אב
במדיין". (שם)

סביר להניח שפינחס, נכדו של אהרון הכהן, בן שבט לוי חשש
למעמדו, שמא אנשי כח משבט שמעון ב"קומבינה" עם
המדיינים המוכרים לו היטב, ייטלו את השלטון מאלעזר ומבני
שבט לוי. וינשלו אותו ואת משפחתו.

ואכן רצח זמרי וכזבי לווה בתפיסת השלטון הדתי והכהונה
נשארה בידי צאצאי אהרון הכהן.

לפי גישה זאת, הכהונה "לדורות" לפינחס ולבניו בני שבט לוי לא
מידי אלוהים ניתנה, אלא נלקחה בכוח הזרוע בידי פינחס, וכל
הסיפור ו"הפרס" שעמו לא באו אלא כדי לשמש עלה תאנה
לכיסוי הערוה.

לסיכום -

בין אם זו הייתה הסיבה או אחרת, שהרי ברבות הימים
משתכחת הסיבה האמיתית ונותרת הקנאות הדתית כ"נרטיב"
בידי חז"ל. קנאות זו מלווה התנשאות, גזענות ושנאת זרים-
ועמם היתר להרג ולרצח.

שום תירוץ "אלוהיי" לא מצדיק רצח, בוודאי רצח ללא משפט, על
אחת כמה וכמה מתן פרס לרוצח על הרצח, במיוחד לדורי
דורות, עד עצם היום הזה.

כמה קרבנות הפילה הקנאות הדתית או הקנאות האלוהית
לאורך הדורות, או הקנאות בכלל?

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ביום ג' הבא מציינים את צום שבעה עשר בתמוז שמתחיל את ימי בין המצרים. ימי פורענות שבהם הקנאות שלטה ברחובות ירושלים הנצורה, והקנאות והשנאה בין פלגים שונים בעם הביאה למרחץ דמים, חורבן וסבל לדורות. נזכיר גם את מרד בר כוכבא ואת הקנאות והקיצוניות המשיחית שדחפה לאותו מרד ונזכור מה היו תוצאותיו-גלות של 2000 שנה. נזכור גם את הסבל של העם היהודי בכל הדורות ואת האנטישמיות הדתית שנבעה אף היא מסיבות של קנאות דתית או אידיאולוגיות או של גזענות לשמה. גם בימינו אלה נמשכת הקנאות עם פניה המכוערות מרצח ראש הממשלה או אזרחים חפים מפשע במסגד או בבתי כנסת או בכל מקום פולחן אחר.

עלינו לגנות ולהוקיע בכל צורה את דרכי הביטוי של הקנאות בחברתנו. להיות דבקים ומסורים לערכי מוסר הנביאים המאוחרים, למען תמלוך הסבלנות והסובלנות, והשלום, קודם כל, בנו בפרט, ובנו ובין כל העמים בכלל.

ותדבקנה שפתותינו וכל מחשבות בני ישראל וכל העמים - לפסוק שמלוה את הכנסת ספר התורה - שהתורה שניתנה לנו משולה לחכמה ולתבונה - ככתוב במשלי פרק ג' פסוק: "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר - דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" ולא קנאות לדבריה.

תודה ללאה רעיתי שבסיועה המבורך דבר תורה זה מלוטש כפי שהוא, ולכם המאזינים תודה על תשומת ליבכם.